

Teksty dwóch pierwszych bloków w Biblii Hebrajskiej, mianowicie Tory i Proroków Wcześniejszych, wyrażają swoje pouczenie i orędzie teologiczne na tle prezentacji historii Izraelitów od wyjścia z Egiptu, poprzedzonego prehistorią i dziejami patriarchów, aż po utratę państwowości w czasach babilońskich. Teksty te noszą ślady pracy wielu autorów i redaktorów. Uważna lektura ujawnia niejednokrotnie braki formalnej i treściowej spójności tych tekstów. To przekłada się na trudności w zrozumieniu ich wypowiedzi oraz odczytaniu wyrażonego w nich przesłania. Liczne studia konfrontujące się z tymi problemami prowadzą ostatecznie do konkluzji, że aktualny zapis tej części Biblii jest owocem długiego procesu powstawania, obejmującego różne fazy opracowywania, uzupełniania i redagowania. Każda z tych czynności była warunkowana sytuacją historyczną i związanymi z nią potrzebami.

Prezentowany projekt badawczy z hipotezą o uniwersalizującej redakcji biblijnego tekstu o wczesnej historii Izraela wpisuje się w nurt badań biblijnych i historycznych, a jego celem jest zwrócenie uwagi na wypowiedzi tekstów, mówiących o pierwotnej historii Izraela, które przejawiają tendencje uniwersalizujące pod względem narodowym i religijnym. Analiza tych tekstów pomoże we wskazaniu na konkretny etap ich opracowania i redakcji. Umiejscowienie go czasie oraz uwzględnienie jego historycznych uwarunkowań – sytuacji historycznej autorów/redaktorów i pierwszych adresatów – przyczyni się do poprawnego odczytania wyrażonego w tych wypowiedziach przesłania oraz wniesie wkład w odtworzenie dziejów powstawania biblijnej historii początków Izraela.

Projekt przewiduje wnikliwe badania egzegetyczne, literackie i historyczne. Przedmiotem analiz będą najpierw teksty uznane wstępnie za owoc uniwersalizującej redakcji. Są to wypowiedzi postrzegane jako odzwierciedlenie tzw. wielkoizraelskiej perspektywy tożsamości żydowskiej. Kryterium dla ich wyboru będzie występujący w Biblii motyw góry Boga i przymierza, miejsca Bożego objawienia i kultu, jako element jednoczący Izraelitów i wyróżniający ich od innych, oraz motyw obcych, z którym wiązane jest wyrażenie tendencji inkluzywistycznych. Kolejnym krokiem badań będzie ustalenie i opisanie kontekstu historycznego tych wypowiedzi, zarówno ich autora/redaktora jak i ich pierwszych adresatów, następnie objaśnienie wyrażonego w nich orędzia. Ostatnim etapem będzie próba nakreślenia, sugerowanego przez wyniki przeprowadzonych badań, przebiegu końcowych etapów opracowywania i redakcji tekstów Starego Testamentu, w których jest mowa o najdawniejszych dziejach Izraelitów.

Powodem podjęcia badawczej tematyki projektu jest przede wszystkim chęć włączenia się w debatę nad ciągle nierozwiązaną kwestią procesu powstawania i redakcji tekstów biblijnych, zwłaszcza tych, które opisują początkowe dzieje Izraela. Tematyka projektu jest także ściśle powiązana ze sporem o narodową i religijną tożsamość tego narodu. Teksty, które będą analizowane, są świadectwem tej dyskusji. One dowodzą prawdy, że w konkretnym okresie dziejów Izraela, jakim były czasy po wygnaniu babilońskim, obok tendencji do podkreślania narodowej i religijnej odrębności, potrzeby troski o religijną prawowierność, a nawet narodowo-religijnego ekskluzywizmu i separatyzmu, przebijały się także koncepcje nacechowane otwartością na obcych. Fundamentem tej otwartości było zaś przekonanie o uniwersalnym charakterze działania Boga dla człowieka. Religijne i polityczne dyskusje na te tematy są prowadzone często również dzisiaj.

Owocem grantu będzie włączenie się w międzynarodową, naukową debatę poprzez zgłoszenie nowej hipotezy i dostarczenie szczegółowego studium wypowiedzi biblijnych i historycznych uwarunkowań ich powstawania. To z kolei umożliwi również wskazanie na właściwe znaczenie tych tekstów i nakreślenie pełniejszego obrazu środowiska ich autorów/redaktorów i adresatów. Główne wyniki badań zostaną opublikowane w czasopiśmie będącym w międzynarodowym obiegu naukowym.